

2015-06-24

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

N2015-2989-HL, Sveriges Konsumenter

Sveriges Konsumenter har beretts tillfälle att yttra sig om SOU 2015:35 Service i glesbygd.

Det är positivt att utredningen Service i glesbygd har definierat vad som ska anses vara en grundläggande nivå av kommersiell service.

Man fastslår att grundläggande kommersiell service omfattar tillgång till dagligvaror och drivmedel, apoteks- och postservice samt betaltjänster. Nivån sätts till att den ska anses uppnådd när den är så tillgänglig att vardagen fungerar på ett tillfredställande sätt för människor och företag.

Utredaren föreslår två olika stöd: Stöd till servicestrategiska försäljningsställen för dagligvaror förutsätter att kunder kan få tillgång till dagligvaror och annan grundläggande kommersiell service. Det andra stödet, stöd till dagligvaruservice av allmänt ekonomisk intresse, är endast baserat på ett mångsidigt utbud av dagligvaror. (Man får här förutsätta att tillgång till annan kommersiell service, inkl betaltjänster, redan finns på berörda orter).

Utredningen skriver att de statliga bolagen (Apoteket, PostNord, Svenska Spel och Systembolaget) bör ta ett särskilt ansvar för att det ska finnas ombudsfunktioner på de försäljningsställen som mottar de nya stöden, samt i glesbygden i övrigt mot bakgrund av sina samhällsuppdrag.

Men vem tar särskilt ansvar för att det ska finnas betaltjänster och kontanthantering?

För åtta år sedan beslutade riksdagen att lagen om grundläggande kassaservice skulle avskaffas och ersättas med det politiska målet att Alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimlig kostnad. Härefter avvecklas Svensk Kassaservice AB och i och med detta slutade också lantbrevbärarna att hantera kontanter.

Andelen bankkontor som inte längre hanterar kontanter ökar årligen och antalet serviceställen för betaltjänster minskar.

De större bankaktörerna har i ett gemensamt bolag lagt skötsel och verksamhet för ägarbankernas alla automater i Sverige. En följd av samordningen är att antalet uttagsautomater minskat. Undantaget är ICA bank som ökat sin andel av uttagsautomater, men det har skett främst i tätorter. Sverige ligger nu i EU:s bottenliga när det gäller automattäthet.

Utredningen beskriver att det på cirka 240 orter idag endast finns ett ställe för kontantuttag. Att fler än 300 000 människor åka minst 15 kilometer för att kunna ta ut kontanter och närmare 53 000 personer har längre än 3 mil till sin närmaste betalningsförmedling. 1 100 arbetstillfällen med kontantintensiv verksamhet har längre än 3 mil till sitt närmaste serviceställe för dagskassehantering.

Eftersom bankerna går ifrån kontanthantering hamnar ansvaret för att förse privatpersoner, föreningar och företag med kontanter på butiker eller andra serviceföretag. I glest befolkade områden blir många människor beroende av att servicestället har eller kan ta emot kontanter. Företagaren förväntas på det sättet ta ett ansvar han eller hon egentligen inte har. De långa avstånden och höga avgifterna gör att företagare förvarar sina pengar hemma och kan därför utsättas för rånrisk i hemmet eller vid transporten till banken. Många glesbygdsbutiker har dessutom för låg omsättning för att vara långsiktigt bärkraftiga.

För små företagare är kortanvändning kostsamt. Kortavgifterna till bankerna ligger vanligtvis på omkring tre konor per köp. Denna kostnad äter ibland upp hela marginalvinsten på en vara. Ett exempel från 2014 är ett företag i Stockholms skärgård där fyra procent av den totala omsättningen har gått till kostnader för kortanvändning. För företagare som skulle kunna beviljas det nya statliga stödet till servicestrategiska försäljningsställen, med en maximal nettoomsättning på 2 miljoner kronor, skulle detta motsvara en kostnad om 80 000 kronor. Det statliga stödet uppgår till maximalt 100 000 kr. Stödet till glesbygdsbutikerna skulle alltså ätas upp av bankernas kortavgifter.

När det gäller riksdagens mål om exempelvis tillgänglighet och mångfald finns det fortfarande fins brister när det gäller produkterna för grundläggande betaltjänster. Bristerna gör att tjänsterna inte fungerar för t.ex. funktionsnedsatta, äldre och nyanlända. Utvecklingen går långsamt i detta avseende har förvärrats på grund av att många nya betaltjänster utvecklas utan anpassning till funktionsnedsattas problem. Historien visar att tjänster och produkter som från början anpassas till de som har det svårast att använda dem är bäst för alla – i det här fallet kontanter.

Föreningslivet är en viktig del för kommuners attraktionskraft, inte minst i de glest befolkade områden där besöksnäringen är en betydande del av näringslivet. För turistföretagen är föreningarnas aktiviteter, som t.ex. försäljning av lokalproducerade varor, av stort värde för att attrahera kunder.

Föreningarna är också en stor tillgång när såväl små och stora evenemang ska arrangeras. För att bevara och utveckla det ideella engagemanget är det viktigt att betaltjänsterna fungerar även för föreningslivet. Många finansierar sin verksamhet med försäljning, såsom lotterier, korv och dricka, loppmarknader, inträdesbiljetter till matcher, evenemang, kulturarrangemang, bingo, danser med mera. Många föreningskassörer känner sig tvingade att förvara stora mängder kontanter hemma under lång tid och en följd av den nya penningtvättslagen är att det dessutom blivit svårare att bli av med kontanterna.

Länsstyrelsernas utvecklingsuppdrag innebär inte att de har vare sig mandat eller möjlighet att lösa alla betaltjänstproblem i samhället.

Kontanthanteringsutredningen skriver att det inte går att bortse ifrån att en situation som innebär att t.ex. banker, till skillnad från i dag, skulle vara skyldiga att ta emot kontanter skulle få stor inverkan på landets kontantförsörjning och kontanthanteringskedjan. Det råder inte heller något tvivel om att ställningstaganden i den riktningen skulle ha fått stor inverkan på utredningens övriga överväganden och förslag.

Att Sverige inte har tagit tydlig ställning när det gäller kontanternas vara eller inte vara innebär att det är bankerna och marknaden som styr i Sverige. *Det är dags för regeringen antingen via Finansinspektionen eller via lag ålägga bankerna att tillhandahålla kontanthantering på ett enkelt, säkert och smidigt sätt så att vardagen fungerar på ett tillfredställande sätt för människor och företag i glesbygden och i hela Sverige.*

För Sveriges Konsumenter

Jan Bertoft
Generalsekreterare